

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

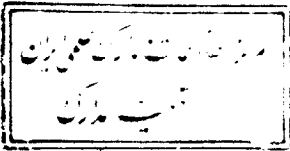
۲۴۷۴۶

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

۱۳۸۵ / ۲ / ۲۰

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته: مدیریت آموزشی

موضوع تحقیق:

بررسی عوامل مؤثر بر میزان اعمال وظایف نظارت و راهنمایی آموزشی مدیران مدارس ابتدایی منطقه قزوین

استاد راهنما

آقای دکتر محمد حسن پرداختچی

اساتید مشاور

سرکار خانم دکتر صباغیان

آقای دکتر حیدرعلی هومن

تهیه و تنظیم:

رضا شعبانی نژاد خاص

تاریخ: پائیز ۱۳۷۴

۱۳۲۲۱۲

۲۴۷۴۶

تقدیم به :

ساحت مقدس ولی عصر (عج)

روح ملکوتی حضرت امام (ره)

پدر و مادر عزیزم و کلیه خادمین به اسلام و مسلمین

چکیده تحقیق

این تحقیق به منظور بررسی میزان اعمال وظایف راهنمایی آموزشی از طرف مدیران مدارس ابتدائی منطقه قزوین و همچنین بررسی میزان تاثیر عواملی چون جنسیت ، سطح تحصیلات ، رشته تحصیلی ، سوابق تدریس و مدیریت و طی دوره‌های آموزش، ضمن خدمت بر میزان اعمال این وظایف انجام شده است .

هدف کلی، تحقیق آشکار نمودن وضع موجود نظارت و راهنمایی آموزشی در مدیریت مدارس ابتدائی و ارائه پیشنهادها و راه‌حل‌های اصولی جهت بهبود وضعیت نظارت و راهنمایی آموزش، به منظور ارتقاء و بهبود کیفیت آموزشی است .

در تحقیق حاضر پنج فرضیه به شرح زیر مورد بررسی قرار گرفته است .

فرضیه اول : مدیران، که تحصیلات بالاتری دارند نسبت به مدیرانی که تحصیلات کمتری دارند، کارکردهای نظارت و راهنمایی آموزشی را بیشتر اعمال می‌کنند.

فرضیه دوم : مدیرانی که در رشته‌های علوم تربیتی، تحصیل نموده‌اند نسبت به مدیرانی که در دیگر رشته‌ها بوده‌اند کارکردهای نظارت و راهنمایی آموزشی را بیشتر اعمال می‌کنند.

فرضیه سوم : مدیرانی که سابقه خدمت مدیریت و آموزش، بیشتری دارند ، نسبت به مدیران کم سابقه ، کارکردهای نظارت و راهنمایی آموزشی را بیشتر بکار می‌بندند.

فرضیه چهارم : مدیرانی که دوره‌های آموزش، ضمن خدمت بیشتری را طی کرده‌اند، نسبت به آنها که دوره آموزشی ضمن خدمت کمتر را طی کرده‌اند ، کارکردهای نظارت و راهنمایی را بیشتر بکار می‌گیرند.

فرضیه پنجم : مدیران زن و مرد کارکردهای نظارت و راهنمایی آموزشی را به نسبت برابر بکار می‌بندند.

جامعه آماری : شامل مدیران مدارس ابتدایی آموزش و پرورش منطقه قزوین که شهرستان قزوین و بخش تاکستان و بوئین زهرا را در برمی گیرد و در این تحقیق نمونه گیری به شیوه تصادفی - طبقه ای صورت گرفته است .

با توجه به جمع آوری اطلاعات لازم از ادارات آموزش و پرورش تعداد مدیران مدارس ابتدایی منطقه قزوین ۵۲۸ مدیر است که از بین آنها ۲۹۶ نفر (پنجاه درصد) به عنوان گروه نمونه انتخاب شدند. و از بین افراد منتخب ۲۴۹ نفر پرسشنامه را تکمیل و عودت دادند. تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی و روش تحقیق از نوع "پس رویدادی" است. وسیله جمع آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه بوده است. نتایج این تحقیق نشان داد که میزان تحصیلات مدیران مدارس ابتدایی بر میزان اعمال وظایف راهنمایی آموزشی تاثیر مثبت دارد. یعنی هر قدر میزان تحصیلات مدیران بیشتر می شود وظایف نظارت و راهنمایی آموزشی توسط آنان بیشتر اعمال می گردد. همچنین نتایج تحقیق نشان داد مدیرانی که سابقه مدیریتی بیشتری دارند، وظایف نظارت و راهنمایی آموزشی را بیشتر اعمال می کنند یعنی سنوات مدیریتی مدیران مدارس ابتدایی بر میزان اعمال وظایف راهنمایی آموزشی تاثیر مثبت دارد. نتایج دیگر تحقیق نشان داد که مدیران مدارس ابتدایی که آموزشهای ضمن خدمت مدیریتی بیشتری را طے کرده باشند وظایف و راهنمایی آموزشی را بیشتر اعمال می کنند. همچنین نتایج تحقیق حاکی از این بود که مدیران مدارس ابتدایی که در رشته علوم تربیتی و آموزش ابتدایی تحصیل نموده اند نسبت به مدیران دیگری که رشته تحصیلی آنها غیر از رشته های فوق الذکر بوده است وظایف و راهنمایی آموزشی را بیشتر بکار بسته اند.

---

1) Expost Facto

نهایتاً " یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد تفاوت معنی‌داری بین مدیران زن و مرد از لحاظ میزان

اعمال کارکردهای نظارت و راهنمایی آموزشی وجود ندارد.

متذکر می‌شود مدیران مدارس ابتدایی منطقه قزوین از ۶۷ / ۶۰ درصد وظایف مربوط به

نظارت و راهنمایی آموزشی اطلاع و آگاهی دارند و در پایان نیز پیشنهادهایی در مورد

لزوم انجام این تحقیق در ادامه بعضی از نتایج حاصل از این تحقیق ارائه شده است .

پیشگفتار :

" مدرسه مهمترین خاکریز دفاعی هر کشور است ، امنیت وقتی تأمین میگردد که سرتاسر

این خاکریز زنجیروار از کلاسهای درس پوشیده باشد. قدرت حلقه این زنجیر به خدمات
راهنمایی تعلیماتی متناسب بستگی دارد .^{۱)}

جامعه امروز از مدرسه بعنوان اصلی ترین نهاد اجتماعی آموزش و پرورش متوقع است که ضمن
فراهم آوردن موجبات تربیت اجتماعی دانش آموزان بتواند در پرورش افراد سازنده در جهت
رفع نیازهای جامعه اهتمام ورزد .

این رسالت بسیار مهم در کنار بعد کمی قضیه، یعنی تعداد افراد تحت تعلیم و تعداد کسانی که

وظیفه تعلیم و تربیت را بر عهده دارند ، دستگاه تعلیم و تربیت يك کشور را نسبت به
سایر دستگاههای اجرایی ممتاز و با اهمیت تر نموده است .

با توجه به نقش آموزش و پرورش در تربیت عمومی و ارتقا فرهنگ جامعه و تربیت
نیروی انسانی متخصص مورد نیاز اجتماعات ، کارآئی^۲ و اثربخشی^۳ مدارس از اهمیت و
ضرورت خاصی برخوردار است. از طرف دیگر مدیریت آموزشی و بالآخر نظارت و راهنمایی
آموزشی، در اثربخشی و کارآئی نظام آموزش و پرورش از جایگاه خاصی برخوردار است .
لذا مدیران مدارس بایستی از دانش ، مهارت ها ، صلاحیت ها ، تجربیات لازم و کافی برای
حرفه مدیریت برخوردار باشند تا بتوانند موجبات اثر بخشی و کارآئی مدرسه را فراهم
آورند. چنانچه هدفها و برنامه های آموزش و پرورش بطور صریح و صحیح تدوین شود امکان آموزش لازم

---

(۱) محمدصادق فرزادگان - راهنمای تعلیماتی در آموزش و پرورش ضرورتی اجتناب ناپذیر نشریه

علوم تربیتی - دانشگاه تهران - دوره جدید شماره دوم سال ۱۳۷۱

2) Efficiency

3) Effectiveness

نیز تأمین گردد ولی اجرای آن بر افراد غیر توانمند و فاقد صلاحیت و شرایط سپرده شود، اهداف مورد نظریات تحقق نخواهند یافت و یاد در حد بسیار ناچیزی محقق خواهند شد . در این میان مدیریت است آموزشی در تمام سطوح آموزش و پرورش از وزیر گرفته تا مدیر مدرسه و حتی مدیر یک کلاس دارای اهمیت است . هدایت و اداره کلاسها، آموزشگاهها و ادارات آموزش و پرورش در سراسر کشور هنر بسیار پیچیده و ظریف و در عین حال بسیار حساس و پر اهمیت است . زیرا آموزشگاهها رکن اساسی نظام آموزش و پرورش در تحقق اهداف و انجام وظایف اصلی مترتب بر آن نظام هستند .

اگر مدیریت آموزشگاهها از اصول آموزش و پرورش و وظایف نظارت و راهنمایی آموزشی مطلع نباشد ، ناخواسته در تخریب هدفها می‌کوشد . بنابراین در انتخاب و تربیت مدیران آموزشگاهها بر خورداری آنان از تجارب و تخصص مدیریت آموزشی در چگونگی و میزان اعمال وظایف ، نظارت و راهنمایی آموزشی مؤثر و مهم است و باید مورد توجه قرار گیرد .

متأسفانه در نظام آموزش و پرورش ایران به مسئله مدیریت آموزشی و تربیت مدیران کارآمد در زمینه وظایف جامع مدیریت و وظایف خاص نظارت و راهنمایی آموزشی توجه زیادی مبدول نشده است ، طبعاً این بی‌توجهی مشکلات عدیده ای را برای نظام آموزش و پرورش بالطبع برای جامعه در تمامی جهات اقتصادی ، سیاسی ، اجتماعی فراهم آورده است .

توجه موشکافانه به مدیریت آموزشی ، بالاخص در متن آن نظارت و راهنمایی تعلیماتی و نقش مهمی که این بخش از مدیریت آموزشی در افزایش اثربخشی و کارآمدی نظام آموزشی دارد مشخص می‌کند که بهترین روش برای نگهداشت یک سیستم آموزشی ، تربیت مدیران آگاه و متخصص بسرای سیستم آموزش است .

در نتیجه می‌توان گفت که نظارت و راهنمایی یکی از کارکردهای مهم مدیریتی است که برای اداره و رهبری یک نظام آموزشی مطلوب و بویا ضرورت دارد و نقش اصلی ناظر و راهنمای تعلیماتی اصلاح و بهبود وضع آموزش و بطور کلی بهبود شرایط تدریس و یادگیری است . این پژوهش بر آن بوده است که میزان آگاهی مدیران مدارس ابتدایی از وظایف نظارت و راهنمایی آموزشی و عوامل مؤثر بر اعمال وظایف مذکور را مورد بررسی قرار دهد .

قدردانی و تشکر

باسپاس از خداوند قادر متعال و سلام و صلوات بر پیامبر گرامی اسلام (ص) و اولیاء معصومین (ع) و با درود به روح پاک حضرت امام خمینی (قدس سره الشریف) و ارواح طیبه شهداء انقلاب اسلامی بویژه شهدای سرافراز دانشگاه .

در آغاز لازم می‌دانم بعنوان یک شاگرد مراتب قدردانی و تشکر قلبی خود را از همه استادان عزیز وارجمند ، که طی دوره تحصیل در دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی از دانش و فضل آنها بهره مند گردیده و زمینه علمی لازم برای انجام تحقیق را بدست آوردم ابراز دارم .
از استاد گرامی وارجمند جناب آقای دکتر محمدحسن پرداختچی که در تدوین این رساله راهنمای اینجانب بوده و در همه موارد از تشویق و هدایت ایشان برخوردار بوده ام تشکر و -
قدردانی می‌نمایم .

از استاد ارجمند سرکارخانم صباغیان که باگشاده رویی تجارب ارزنده خود را در اختیارم قرار دادند تشکر و قدردانی می‌نمایم .

همچنین از استاد ارجمند جناب آقای دکتر حیدرعلی هومن که محقق را در انجام این تحقیق یاری نمودند تشکر و قدردانی مینمایم . همچنین از کلیه همکاران محترم در اداره آموزش و پرورش منطقه قزوین که با فعالیت‌های ارزشمند شان امکان انجام این پژوهش را فراهم آوردند تشکر می‌نمایم .

((من .. توفیق))

صفحه	فهرست مندرجات
۱	فصل اول : مقدمه
۲	۱-۱- مسئله پژوهش
۶	۱-۱-۲ اهمیت و ضرورت پژوهش
۱۰	۱-۳ اهداف پژوهش
۱۱	۱-۴ فرضیات پژوهش
۱۲	۱-۵ تعریف واژه ها
۱۴	۱-۶ محدودیت‌های پژوهش
۱۶	<u>فصل دوم : بررسی پیشینه پژوهش</u>
۱۷	۲-۱ تاریخچه نظارت و راهنمایی آموزشی
۳۲	۲-۲ اهداف نظارت و راهنمایی آموزشی
۳۹	۲-۳ اصول نظارت و راهنمایی آموزشی
۴۷	۲-۴ وظایف نظارت و راهنمایی آموزشی
۱۸۹	۲-۵ سازماندهی راهنمایی تعلیماتی در وزارت آموزش و پرورش
۱۰۳	۲-۶ سابقه پژوهش
۱۰۷	<u>فصل سوم : روش‌های پژوهش</u>
۱۰۸	۳-۱ مقدمه
۱۰۹	۳-۲ نوع پژوهش

۱۰۹	۳-۲- روش پژوهش
۱۱۱	۳-۴- جامعه آماری
۱۱۲	۳-۵- تعداد و روش نمونه‌گیری
۱۱۳	۳-۶- ابزار جمع‌آوری اطلاعات
۱۱۷	۳-۷- روش آماری و تجزیه و تحلیل داده‌ها
۱۲۰	فصل چهارم : یافته‌های پژوهش
۱۲۲	بخش اول : داده‌های مربوط ویژگی‌های مدیران
۱۳۳	بخش دوم : تجزیه و تحلیل داده‌ها
۱۴۱	۴-۱- آزمون فرضیه یک
۱۴۴	۴-۲- آزمون فرضیه دو
۱۴۹	۴-۳- آزمون فرضیه سه
۱۵۲	۴-۴- آزمون فرضیه چهار
۱۵۷	۴-۵- آزمون فرضیه پنج
۱۵۹	۴-۶- آزمون فرضیه شش
	فصل پنجم :
۱۶۴	۵-۱- بحث و تفسیر
۱۸۲	فهرست منابع و مآخذ
۱۸۵	ضمائم : پرسشنامه
۱۸۹	بخشنامه وزارت آموزش و پرورش

- ۱۱۱ جدول شماره ۱ - توزیع مدیران بر حسب نوع مدارس و ناحیه
- ۱۱۲ جدول شماره ۲ - توزیع مدیران به تفکیک جنس و ناحیه
- ۱۱۳ جدول شماره ۲ - توزیع مدیران گروه نمونه بر حسب جنس
- ۱۲۲ جدول شماره ۴ - توزیع مدیران به تفکیک جنس و مناطق جغرافیایی
- ۱۲۴ جدول شماره ۵ - توزیع مدیران به تفکیک جنس و مدرک تحصیلی در ناحیه
- ۱۲۸ جدول شماره ۶ - توزیع مدیران بر اساس جنس و رشته تحصیلی
- ۱۲۹ جدول شماره ۷ - توزیع مدیران به تفکیک سابقه خدمت آموزشی
- ۱۳۰ جدول شماره ۸ - توزیع مدیران به تفکیک سابقه خدمت مدیریتی
- ۱۳۱ جدول شماره ۹ - توزیع مدیران بر حسب ساعات آموزشهای ضمن خدمت مدیریت
- ۱۳۵ جدول شماره ۱۰ - توزیع مدیران به تفکیک میزان تحصیلات و آشنایی با وظایف نظارتی
- ۱۳۶ جدول شماره ۱۱ - توزیع مدیران به تفکیک سابقه خدمت آموزشی و آشنایی با وظایف نظارتی
- ۱۳۷ جدول شماره ۱۲ - توزیع مدیران به تفکیک ساعات آموزش خدمت و آشنایی با وظایف نظارتی
- ۱۳۸ جدول شماره ۱۳ - توزیع مدیران به تفکیک سابقه خدمت آموزشی و آشنایی با وظایف نظارتی
- ۱۳۹ جدول شماره ۱۴ - توزیع مدیران به تفکیک جنس و آشنایی با وظایف نظارتی
- ۱۳۹ جدول شماره ۱۵ - توزیع مدیران به تفکیک رشته تحصیلی و آشنایی با وظایف نظارتی
- ۱۳۹ جدول شماره ۱۶ - توزیع مدیران بر حسب میزان تحصیلات و میانگین امتیازات
- ۱۴۱ جدول شماره ۱۷ - تجزیه و تحلیل آماری متغیر تحصیلات

- جدول شماره ۱۸ - توزیع مدیران بر حسب سابقه خدمت مدیریت و میانگین امتیازات ۱۴۴
- جدول شماره ۱۹ - تجزیه و تحلیل آماری متغیر سابقه خدمت آموزشی ۱۴۶
- جدول شماره ۲۰ - توزیع مدیران بر حسب ساعات آموزشهای ضمن خدمت و میانگین امتیازات ۱۴۹
- جدول شماره ۲۱ - آنالیز واریانس متغیر مستقل آموزشهای ضمن خدمت ۱۵۰
- جدول شماره ۲۲ - توزیع مدیران بر حسب سابقه خدمت آموزشی و میانگین امتیازات ۱۵۲
- جدول شماره ۲۳ - آنالیز واریانس سابقه خدمت آموزشی ۱۵۴
- جدول شماره ۲۴ - توزیع مدیران به تفکیک جنس و مدرک تحصیلی و میانگین امتیازات ۱۵۷
- جدول شماره ۲۵ - آنالیز واریانس متغیر جنسیت ۱۵۸
- جدول شماره ۲۶ - توزیع مدیران به تفکیک رشته تحصیلی و میانگین امتیازات ۱۵۹
- جدول شماره ۲۷ - توزیع مدیران بر حسب رشته تحصیلی و تجزیه و تحلیل آزمون ۱۶۰

- نمودار شماره ۱: توزیع مدیران به تفکیک جنس و ناحیه ۱۲۳
- نمودار شماره ۲: توزیع مدیران پاکستان به تفکیک جنس و مدرک تحصیلی ۱۲۵
- نمودار شماره ۳: توزیع مدیران بوئین زهرا به تفکیک جنس و مدرک تحصیلی ۱۲۶
- نمودار شماره ۴: توزیع مدیران ناحیه ۱ قزوین به تفکیک جنس و مدرک تحصیلی ۱۲۶
- نمودار شماره ۵: توزیع مدیران ناحیه ۲ بر حسب جنس و مدرک تحصیلی ۱۲۷
- نمودار شماره ۶: توزیع مدیران بر اساس جنس و رشته تحصیلی ۱۲۸
- نمودار شماره ۷: توزیع مدیران به تفکیک جنس و سابقه خدمت آموزشی ۱۲۹
- نمودار شماره ۸: توزیع مدیران به تفکیک سابقه خدمت مدیریت و جنس ۱۳۱
- نمودار شماره ۹: توزیع مدیران به تفکیک جنس و ساعات آموزشهای ضمن خدمت مدیریت ۱۳۲
- نمودار شماره ۱۰: توزیع پراکندگی مدیران بر حسب سابقه خدمت مدیریت ۱۴۸
- نمودار شماره ۱۱: توزیع پراکندگی مدیران بر حسب سابقه خدمت آموزشی ۱۵۶
- نمودار شماره ۱۲: توزیع امتیازات پرسننامه های مدیران گروه نمونه ۱۶۳

فصل اول

مقدمه